

Kraków

Kraków – warto wiedzieć

Wobec epidemii

Hipokrates, uważany za ojca medycyny, opisał szerzące się w jego czasach choroby zakaźne. Epidemie ospy prawdziwej, odry i malarii walnie przyczyniły się do upadku Cesarstwa Rzymskiego. Między VI a VII wiekiem naszej ery połowa ludności Europy poniosła śmierć wskutek epidemii dżumy, a epidemie ospy prawdziwej były notowane jeszcze przed naszą erą w trakcie wojen egipsko-hetyckich. Dżuma, zwana czarną śmiercią dziesiątkowała ludność Europy już w XIV wieku. Epidemie ospy towarzyszyły także kolonizacji obu Ameryk. Koniec XIX stulecia był okresem licznych epidemii chorób zakaźnych. Wiek ten upłynął pod znakiem epidemii cholery, która pochłonęła około 40 mln ofiar. Przełomem w zwalczaniu chorób zakaźnych były zapoczątkowane przez Edwarda Jennera szczepienia przeciw ospie. W wielkiej epidemii grypy hiszpanki w 1919 roku życie straciło 50–100 mln ludzi. Wprowadzenie zasad aseptyki, sulfonamidów, a wkrótce potem antybiotyków i szczepionek przyniosło zdecydowaną poprawę. Jeżeli na początku ubiegłego stulecia w Stanach Zjednoczonych umieralność z powodu chorób zakaźnych wynosiła 800 osób na 100 tysięcy mieszkańców, to pod koniec lat dziewięćdziesiątych tegoż wieku już tylko 50 osób na tę samą liczbę mieszkańców. Nie mniej pojawiają się nowe zagrożenia. Według Światowej Organizacji Zdrowia od lat czterdziestych ubiegłego wieku poznano ponad 300 (!) nowych chorób zakaźnych. Ocenia się, że choroby zakaźne stanowią obecnie około 30 procent tak zwanego całkowitego obciążenia chorobami na świecie, a w wielu krajach rozwijających się są główną przyczyną śmierci. Choroby zakaźne także sporo kosztują poszczególne społeczeństwa; przykładowo, w Stanach Zjednoczonych stanowią dla budżetu obciążenie sięgające 120 miliardów dolarów rocznie.

Lista chorób zakaźnych sporządzona przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego w Warszawie obejmuje 145 pozycji. W ubiegłym roku na czele tej listy znajdowała się grypa z ponad pięcioma milionami zgłoszonych przypadków. Także w obecnym sezonie grypowym liczba zachorowań jest wysoka. W Małopolsce sięga 40 tysięcy. Co nie znaczy, że takich sytuacji nie może być więcej, bo jest dopiero połowa lutego, a poza tym nie każdy udaje się do lekarza, wybierając własne metody leczenia.

Kliniką Chorób Zakaźnych i Tropikalnych Uniwersytetu Jagiellońskiego kieruje profesor Aleksander Garlicki. Przy Oddziale funkcjonują Poradnie: Chorób Zakaźnych, Wirusowego Zapalenia Wątroby, Chorób Tropikalnych i Pasożytniczych oraz Nabytego Niedoboru Odporności. Oddział Kliniczny zajmuje się diagnostyką i leczeniem chorób zakaźnych, chorób wątroby wywołanych zakażeniem wirusowym, zwłaszcza centralnego systemu nerwowego, chorób odzwierzęcych i pasożytniczych, boreliozą oraz zakażeń HIV i AIDS. Klinika posiada Oddział Intensywnej Terapii, gdzie w jednej tego typu placówce w Polsce południowo-wschodniej leczeni są chorzy na choroby zakaźne przebiegające z zagrożeniem życia, jak np. zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych, zapalenie mózgu, posocznica, tężec.

Prof. Aleksander Garlicki przypomina, iż twórcą pierwszego oddziału dla chorych zakaźnie w Krakowie był prof. Stanisław Ponikło, internista, profesor UJ, dyrektor Szpitala św. Łazarza w Krakowie w latach 1893–1908. Był to czas heroiczny dla medyków, szczególnie tych, którzy zajmowali się chorymi zakaźnie, ponieważ nierzadko przytłaczali swoją pracą własnym życiem. Nie znano bowiem wówczas leków przeciwdrobnoustrojowych. Stąd też w 1905 roku na terenie ogrodów poniżej ul. Kopernika powstał budynek spełniający ówczesne warunki sanitarne, przede wszystkim umożliwiające izolację.

W gabinecie prof. Garlickiego na honorowym miejscu wisi portret Józefa Karola Kostrzewskiego, który decyzją Wydziału Krajo-

Fot. Marian Nowy

Profesor Aleksander Garlicki

wego Galicji w październiku 1917 roku objął kierownictwo Oddziału Zakaźnego Szpitala św. Łazarza i Pracowni Bakteriologii. Oddział ten dopiero w 1951 roku przekształcono w Klinikę Chorób Zakaźnych i Epidemiologii Akademii Medycznej w Krakowie. Wybuch I wojny światowej zupełnie zmienił bieg kariery zawodowej profesora Kostrzewskiego. Jako lekarz już w sierpniu 1914 roku został wyznaczony na stanowisko kierownika pracowni bakteriologii w szpitalu wojskowym, a w 1916 roku Zakładu Bakteriologii Twierdzy Kraków. Doceniając zasługi Profesora, Wydział Krajowy Galicji wyznaczył go na stanowisko prymariusza Oddziału Zakaźnego w Szpitalu św. Łazarza. Koniec I wojny światowej nie zmienił istotnie sytuacji epidemiologicznej w Galicji. Wojna z Rosją Radziecką spowodowała jej pogorszenie i konieczne stało się przygotowanie nowych szpitali zakaźnych. – *Patrząc z perspektywy czasu, należy stwierdzić, że największy wpływ na działalność i rozwój Kliniki Chorób Zakaźnych wywarł niewątpliwie prof. Józef Kostrzewski* – mówi prof. Aleksander Garlicki. – *We wspomnieniach lekarzy, którzy z nim pracowali, jawi się jako lekarz o szerokich horyzontach, doskonale wykształcony i obdarzony niezwykłą intuicją. Profesor Kostrzewski był człowiekiem tolerancyjnym, pozbawionym jakichkolwiek uprzedzeń rasowych i światopoglądowych. Tym samym wśród jego współpracowników byli przedstawiciele wszystkich mniejszości narodowych żyjących w ówczesnej Polsce.*

Prof. Kostrzewski został aresztowany 6 listopada 1939 roku w czasie Sonderaktion Krakau. Niemcy jednak, uznając, że jako lekarz chorób zakaźnych będzie im przydatny, zwolnili go. Profesor zamieszkał wówczas w swoim gabinecie na terenie Kliniki, co pozwalało nie tylko na jeszcze lepszą opiekę nad chorymi, ale także także wsparcie współpracowników. W czasie okupacji brał udział w tajnym nauczaniu. Obok pracy klinicznej i badań naukowych prof. Kostrzewski pełnił liczne funkcje w towarzystwach naukowych. W latach 1920–1921 był wiceprezesem Krakowskiego Towarzystwa Lekarskiego. W 1945 roku został członkiem korespondentem Wydziału Lekarskiego Polskiej Akademii Umiejętności, a następnie sekretarzem Wydziału Lekarskiego PAU. Był też członkiem Komitetu Nauk Medycznych PAN. W uznaniu zasług Profesora ustanowiono nagrodę jego imienia, przyznaną przez Polskie Towarzystwo Epidemiologów i Lekarzy Chorób Zakaźnych. W 1964 roku, w czasie obchodów 600-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego, Klinice Chorób Zakaźnych nadano imię prof. Kostrzewskiego, a w budynku przy ul. Śniadeckich 5, mieszczącym Klinikę, wmurowano tablicę pamiątkową.

MARIAN NOWY

*

Kawiarnia Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności zaprasza na kolejne spotkanie. Profesor Aleksander Garlicki przedstawi wykład pod tytułem *Która epidemia nas zabija?* Spotkanie odbędzie się w poniedziałek, 19 lutego br. o godz. 18.15 w Dużej Auli PAU, przy ul. Sławkowskiej 17, I p.